

N:o 43.

Af herr **von Stapelmohr**, om meddelande af nya bestämmelser angående utöfvande af läkareverksamhet och handel med läkemedel.

Uti en vid senaste riksdag väckt motion tillät jag mig hemställa, »att Riksdagen ville i skrifvelse till Kongl. Maj:t anhålla, det Kongl. Maj:t täcktes låta utarbета och för Riksdagen framlägga förslag till nya bestämmelser angående utöfvande af läkareverksamhet och handel med läkemedel».

Till stöd för motionen anförde jag, bland annat, följande:

»Genom åtskilliga tid efter annan under senare delen af 1600-talet utgifna kongl. författningar synes handeln med läkemedel blifvit ett privilegium för apotekarne, hvilka fingo sig ålagda vissa förpligtelser beträffande sättet för läkemedlens beredning, beskaffenheten af dertill afsedda ämnen och de pris, för hvilka läkemedlen skulle hållas allmänheten till handa m. m. Collegium medicum erhöi bemyndigande att hafva inseende öfver apotekarne och deras »officinas», och att genom årliga visitationer vaka öfver att apotekarne noggrant fullgjorde sina skyldigheter. Straff stadgades äfven för den, som oloffigen ingrep i apotekareyrket och sålde läkemedel af vissa slag.

Samtidigt med att apoteksväsendet ordnades, och delvis i samma författningar, som rörde apotekarne, meddelades äfven bestämmelser om läkareverksamheten och om obehörigt utöfvande deraf.

I »Kongl. Maj:ts förnyade nådiga privilegium för apotekaresocieteten uti Sverige och dess underliggande provinser mot de af qvack-

salfvare och andre slike inritade missbruk af den 28 juni 1683», har Kongl. Maj:t, »för att hålla Collegium medicum uti dess autoritet, och apothekarne vid deras egentliga profession och rättighet», förklarar, »det dem förutan under hvad titel, sken och pretext, det ock vara må, inga qvacksalfvare, okulister, bråcksnidare, operatörer och materialister skola understå och fördrista sig att sälja några sådana medicinska saker, som uti Kongl. Maj:ts privilegio den 10 april 1675 stå specificerade och egentligen höra till apotheken, hvarken hemligen uti husen eller uppenbarligen dem, som detta i synnerhet tillkommer, till men och prejudice i deras näring och handtering, vid straff och konfiscation af alla deras varor tillgörandes», hvarjemte Kongl. Maj:t tillagt: »Thy blifver härmed en gång för alla på det allvarligaste budet och befaldt, att alla slika qvacksalfvare och landsstrykare skola härifrån staden och riket afhållas och ingen under hvarjehanda pretext tillåtas att smörja på gemene man sina förfalskade och bedrägliga kompositioner mången till stor skada och helsans förlust vid onåd och straff ofvan förmäldt är».

»Kongl. Maj:ts medicinalordningar af år 1688 eller privilegier, som Kongl. Maj:t förunnat Collegium medicum», innehålla straffbestämmelser för obehörigt utöfvande af läkareverksamhet och olaglig handel med läkemedel. I 19:de punkten af denna förordning säges det, bland annat: »Ingen apothekare måste låta sig bruka till praktiserande, det vare sig utom eller inom hus, mycket mindre gesällen, så att han inga patienter sig påtager att besöka, ej heller dem till sig i huset vänjer dersammastädes att rådfråga sig, fast mindre genom sina utskickade dem betjena låter; — — — i vidrigt fall böte den, som dermed beträdes, första gången 50 daler silfvermynt, halparten till Coll:ii med. fiscum och det öfriga till de fattiga; beslås någon andra gången dermed, vare förfallen till dubbelt».

Straff för olaga handel med läkemedel finnes utsatt uti 31:sta punkten, som innehåller: »Och på det att en god ordning måtte handhafvas, bör man också hafva uppsigt på kryddkrämare, att desamma icke handtera sådana saker, som dem icke egnar och bör; och emedan Vi äfven fördenskull Våre apothekare förbudit att intet införskrifva utifrån medicamenta composita, ty bör också mycket mindre sådant någon kryddkrämare tillstädjas, eftersom slikt intet hörer till hans profession och han sig på sådant intet förstår; kunnandes genom konfusioner i det fallet mångahanda skador härröra; för den skull vele Vi ock, att ingen kryddkrämare må hafva eller låta finna hos sig i dess bod till salu det ringaste compositum medicamentum, chymicum eller galenicum, såsom theriak, mithridat, orizeton etc.; skulle han finnas öfvertråda sådan

Vår ordning, då böte en sådan första gången 50 daler silfvermynt och sedermera förfares efter nämnda 19:de punkts innehåll».

Förbudet för apotekare att befatta sig med läkarepraktik ändrades i viss mån genom »Kongl. Maj:ts resolution och förklaring den 1 augusti 1698 angående mål beträffande Collegium medicum, apothekaresocieteten och barberarembetet». Denna resolution angifver äfven i 5:te punkten hvilka varor, som det, enligt 31:sta punkten i medicinalordningen, tillkommer endast apotekare att försälja, nemligen »venena abortiva, opiata, anodyna, confortantia etc. — — — eller slike medicinal-saker, det vare sig medicamenta composita eller simplicia eller chymica eller galenica, som egentligen höra till apoteken, och kryddkrämare i anledning af andra orters bruk icke tillkommer för hvarjehanda dervid förelöpande missbruk och oredor att föryttra och försälja».

Straff för försäljning, utlemnande till annans begagnande eller utbudande till annan af veterligen förfalskade läkemedel, de der för människans lif och helsa farliga äro, finnes bestämdt i 22 kap. strafflagen.

Under den långa tid, som förflutit sedan förenämnda privilegier och resolutioner meddelades, hafva såväl den medicinska vetenskapen och läkareverksamheten som ock apoteksväsendet utvecklats och gjort sådana framsteg, att det med fullt fog kan sägas, att de i privilegierna och resolutionerna gifna bestämmelser, hvilka ännu kvarstå och hvilka hufvudsakligen hafva till syfte att till skydd och båtnad för allmänheten ordna och begränsa läkareverksamheten och apoteksväsendet, icke vidare på tillfredsställande sätt fylla ändamålet.

En del af de i 5:te punkten af Kongl. Maj:ts resolution den 1 augusti 1698 uppräknade latinska benämningar å läkemedel, som endast apotekare ega försälja, lära icke mera förekomma inom apoteksrörelsen, och med en annan del af beteckningarna afses numera helt andra varor, än då kongl. resolutionen såg dagen, hvarigenom en tvekan om lagbudets rätta mening lätteligen kan uppstå och en osäkerhet vid lagtillämpningen göra sig gällande.

Bötesbeloppet — 50 daler silfvermynt, motsvarande enligt i kongl. brefvet den 20 december 1776 bestämd evalveringsgrund, 12 kronor 50 öre — var efter myntvärdet vid dess sättande högt nog för att upprätthålla aktningen för lagen, men är till följd af penningvärdets sjunkning icke vidare tillräckligt för att gifva tillbörlig kraft åt lagbuden.

Den oklarhet, som hvilar öfver ifrågavarande bestämmelser, lägger äfven svårigheter i vägen för de myndigheter, hvilka fått sig anförtrodt

att vaka öfver bestämmelsernas efterlefnad. Att så är, framgår otvetydigt af de skiljaktiga slut, hvartill domstolarna kommit uti mål angående brott mot lagstadgandena, och af den varsamhet, åklagare-myndigheten iakttager vid åtalande af förseelser mot desamma. Förhållandena äro dock för närvarande icke sådana, att ett kraftigt ingripande mot en del oegentligheter just af sådan art, som man med berörda stadganden velat förebygga, kan anses olämpligt eller af behovet icke påkalladt.»

I motionen, till hvilken jag i öfrigt hänvisar, erinrade jag derom, att följderna af att lagstiftningen icke hållit jemna steg med utvecklingen af den verksamhet, den afsåg att hägna och ordna, trädte i dagen på ett sätt, som syntes mig beklagligt. Under de senare årtiondena hade nemligen allt mer och mer tilltagit försäljning af ämnen, såsom pulver, salvor, tinkturer och andra kemisk-tekniska preparater, om hvars beståndsdelar och beredning allmänheten vanligen lemnades i okunnighet, men som i tidningar, anslag och cirkulärer högeligen lofprisades för deras sjukdomar botande eller helsostärkande egenskaper; att tillverkare eller försäljare deraf, hvilka oftast voro personer utan insigt eller erfarenhet i läkemedels sammansättning och tillagning eller uti sjukdomars orsaker, verkningar och behandlingssätt, sökte egga en godtrogen och kritiklös allmänhets köplust genom braskande och öfverdrifna meddelanden om varornas förträfflighet och ofelbarhet mot sjukdomar och lidanden af den mest olikartade beskaffenhet; och att prisen, som betingades för dessa varor, deraf den öfvervägande delen otvifvelaktigt vore i det närmaste värdelös för de uppgifna ändamålen och till och med kunde medföra skadliga verkningar, vore högt uppdrifna och merendels mångfaldiga gånger öfverstigande varornas verkliga handelsvärden.

Härjemte framhöll jag: att på åtskilliga orter blomstrade quacksalvveriet eller obehöriga personers utöfvande af läkareverksamhet; att förtroendet från allmänhetens sida till quacksalvare, äfven till sådana, som syntes sakna hvarje förutsättning för ett rätt bedömande af sjukdomar, ofta vore så stort, att det tillförde många af dem en omfattande och inbringande praktik; att i många fall en dertill icke legitimerad persons behandling af vissa åkommor och yttre skador väl vore på sin plats och kunde verka godt, men att det vore önskligt att icke legitimerade personers utöfvande af läkareverksamhet i någon mån reglerades, så att faror af sjukdomars behandling på ett origtigt sätt minskades.

Denna motion, som af Första Kammaren remitterades till ett tillfälligt utskott, blef af samma utskott tillstyrkt, hvaremot det af Andra

Kammaren tillsatta tillfälliga utskott, som fick motionen till förberedande behandling till sig öfverlemnad, afstyrkte motionen. Hvardera kammaren biföll sitt utskotts betänkande.

Af hvad Andra Kammarens utskott anfört i frågan äfvensom af hvad under debatten i samma kammare yttrades synes mig framgå, att äfven i Andra Kammaren den mening tagit insteg, att gällande bestämmelser om utöfvande af läkareverksamhet och om handel med läkemedel äro föräldrade och därför i behof af omarbetning, men att kammaren tvekat att bifalla motionen i hela dess vidd af fruktan att derigenom medverka till ett monopol för läkare och apotekare i afseende på sjukdomsbehandling och försäljning af varor som läkemedel, och det af kanske strängare natur, än som innebäres i de från senare hälften af 1600-talet fortlefvande stadgandena derom.

Då således Andra Kammaren icke ställt sig helt och hållet afvisande mot motionen, vågar jag åter besvära Riksdagen med frågans återupptagande.

Såsom Första Kammarens tillfälliga utskott anfört, hafva ifrågasvarande lagbestämmelser om läkareverksamhets utöfvande och om handel med läkemedel tillkommit i en tid, då det ansågs nödigt och med samhällets bästa öfverensstämmande att medelst privilegier och skråordningar omgärda och understödja industriel verksamhet och annan handtering för att främja dess uppkomst och utveckling. En granskning af författningarna uti ifrågasvarande hänseende gifver dock vid handen, att i desamma ligger icke blott en önskan att underhjelpa och befordra apoteks- och läkareverksamheten, utan äfven en afsigt att skydda allmänheten mot ett ockrande på dess okunnighet om sjukdomars natur och lämpliga behandling. Under första hälften af detta århundrade började emellertid den mening vinna utbredning, att de å handeln och näringarna hvilande banden icke befordrade, utan svarare verkade hinderligt för handelns och näringarnas goda utveckling och för den enskilde yrkesidkarens förvärf. Banden blefvo därför lossade och fingo genom kongl. förordningon af den 18 juni 1864 i det närmaste bortfalla. Den grundsats om frihet i näringarna, som nu erkändes, vågade man dock ej utsträcka till apoteksrörelsen eller handeln med apoteksvaror, utan blef denna rörelse uttryckligen undantagen från näringsfriheten, och skulle för denna rörelse gälla hvad derom funnes särskildt stadgadt.

Denna försigtighet var antagligen förestafvad deraf, att det ansågs nödvändigt såväl att de personer, som idkade apoteksrörelse, hade insigt och erfarenhet i hvad dertill hörde, som ock att en stark kontroll

hölles öfver att läkemedlen tillreddes med största omsorg och med användande af de bästa ämnen eller ingredienser, så att läkemedlen skulle hafva åsyftad verkan och ej skadligt inflytande på den sjuke, hvars organism till följd af sjukdom ofta är mycket känslig eller mottaglig för dåliga eller underhaltiga läkemedels verkningar.

De föråldrade och otydliga författningar om apoteksväsendet och handeln med läkemedel, som nu finnas, äro emellertid ej vidare tillräckliga för att uppehålla en verksam kontroll, hvilket medfört, att på sidan om apoteksrörelsen uppstått en stor industri för tillverkning af och handel med läkemedel, dertill ofta användas ingredienser af mycket underhaltig beskaffenhet för att affären skall lemna den möjligast största vinst, och, såsom jag förut nämnt, begäras i allmänhet för dessa varor högst oskäliga priser.

Det kan ju sägas, att det ej bör komma staten vid, om eller på hvad sätt sådana affärer drivas, då det bör vara allmänhetens ensak, om den vill onödigtvis offra penningar på och mot sina lidanden använda medel, hvilkas pris mångfaldiga gånger öfverstiga varans värde och hvilkas begagnande är ändamålslost och till och med kan hafva menliga inflytelser, samt att lagstiftaren förty icke bör sätta sig till målsman öfver allmänhetens görande och låtande i detta afseende; och en sådan tanke tyckes ligga i Andra Kammarens utskotts uttalande, att det syntes utskottet tydligt, att man hvarken kan förbjuda allmänheten att köpa varor, som utgifvas för och försäljas som läkemedel, och ej heller kan förbjuda sådana varors utbudande. Hållbarheten af en sådan uppfattning står dock ej utom allt tvifvel, ty en näring eller verksamhet, hvars framgång hufvudsakligen är beroende på allmänhetens lättrogenhet och på dess oförmåga att bedöma näringens produkter äfvensom derpå, att utöfvaren genom ogrundade förespeglingar och sanningslösa uppgifter förmår ingifva allmänheten en oriktig föreställning om varans kraft och värde, kan väl sägas, om ej öfverskrida, dock stå på gränsen till svek och bedrägeri, och för sådant bör allmänheten skyddas, synnerligast i fall varans användande kan medföra skada.

En liknande åsigt har fått uttryck i helsovårdsstadgan för riket af den 25 september 1874, deri det stadgas, att födoämne eller dryckesvara, som till följd af förskämning eller felaktig beredning eller af annan orsak är skadlig för helsan eller *otjenlig* till människoföda, må icke i stad till salu hållas eller för sådant ändamål dit införas, vid påföljd af böter och att varan får anhållas och på den felandes bekostnad oskadliggöras. Detta stadgande har varit af mycket gagn, och få torde de vara, som ej erkänna detta.

Jag vill ingalunda förneka, att en del af de läkemedel, som af andra än apotekare tillverkas och utbjudas, kan vara välgörande mot vissa sjukdomar och mot kroppslig svaghet, men detta förhållande innefattar icke fullgiltigt skäl för att låta *all* rörelse af ifrågavarande beskaffenhet fortgå utan hvarje band eller kontroll.

Att till apoteken förvisa all handel med ämnen, som till läkemedel brukas, låter naturligtvis sig ej göra, då en del sådana ämnen äfven nyttjas till tekniska ändamål med mera, och ej heller lär det vara möjligt, att till apoteken inskränka all försäljning af preparater, som omedelbart eller medelbart begagnas till helsans återvinnande eller stärkande. Huru emellertid begränsningen af handeln med läkemedel skall ske och huru kontrollen deröfver skall lämpligen ordnas, har jag af lätt funna skäl icke kunnat klargöra för mig, men det står klart för mig, att de nuvarande stadgandena om handel med läkemedel icke stå väl tillsammans med apoteksrörelsens utveckling, allmänhetens berättigade kraf på skydd mot bedrägligt förfarande och vår tids uppfattning om lagstiftningsväsendet.

Att hvad här ofvan anförts rörande sättet för och omfattningen af den köpenskap med läkemedel, som af icke dertill legitimerade personer bedrifves, icke är öfverdrifvet eller tecknadt med för starka färger, bestyrkes af närslutna bilaga, fogad till Första Kammarens 2:dra tillfälliga utskotts utlåtande n:o 4 (1895 års riksdag). För att gifva saken en ännu skarpare belysning tillåter jag mig i korthet återgifva ett i Farmaceutisk tidskrift för 1895 h. 7 intaget meddelande från en framstående vetenskapsman vid ett af rikets universiteter: herr Z. i S. annonserade i tidningar och kringlämnade tryckta prospekter om ett säkert botemedel mot ägghvitsjukan. Medlet bestode af en dekokt af örtsafters med blodrenande, magstärkande och läkande egenskaper, äfven mycket välgörande för hemorroider, stranguri, bristande matlust, svag mage och blodbrist. Alla, som användt medlet, hade återvunnit helsa och krafter, till och med personer, som legat långa tider på sjukhus, vid brunns- och badorter samt af läkare förklarats obotliga. Beedigade intyg af botade funnes. På ett år hade 200 personer blifvit botade. Två literbuteljer af läkemedlet jemte glas, emballage och bruksanvisning kostade endast 5 kronor. Till fullständig bot, dragande omkring 3 veckors tid, åtginge 8 buteljer, som kostade 20 kronor.

Vid af meddelaren verkställd kemisk undersökning af det underbara medlet visade det sig, att det utgjordes af millefoliumdekokt, och att till 2 liter åtgick 130 gram flores millefolii, som å apotek kostade 20 öre.

»Att för en dylik dekoko», säger meddelaren, »låta, såsom herr Z. gör, betala sig 5 kronor, bör säkerligen vara en affär alltför lönande för att kunna få namn af människovänlig, så mycket mera som väl den använda röllekan af honom sjelf utan kostnad hemtas från S.-traktens bördiga ängar.» Vidare tillägger meddelaren: »Med dessa rader har jag velat anföra ett exempel af de många på oförsynt qvacksalfveri, hvilka, tack vare frånvaron af en effektiv lagstiftning, kunna så godt som ostörda fortgå inom landet, en lättrogen allmänhet till sanitär och ekonomisk skada. Låtom oss hoppas, att en af behovet påkallad skärpning af lagbestämmelserna må inom en ej allt för aflägsen framtid blifva verklighet.»

Beträffande åter ordnandet af läkareverksamheten, har jag ingalunda förbisett, att icke få icke teoretiskt utbildade läkare hafva en skarp blick för bestämmandet af en del sjukdomar och äro ganska väl förtrogna med deras vård och behandling, särdeles i fråga om yttre skador. Ej heller vill jag bestrida, att sådana personer mången gång utöfva en gagnande och erkännansvärd verksamhet, synnerligen i orter, der det för allmänheten är förenadt med betydande besvär och kostnader att anlita legitimerade läkare, och jag anser mig så mycket mindre böra fälla ett ogillande omdöme derom, som verksamheten ej sällan framsprungit ur en varm medkänsla för andras lidanden, men detta förhållande bör ej få bortskymma, att å andra sidan många af de icke legitimerade, som utöfva läkareverksamhet, äro fullkomligt okunniga om sjukdomars natur och rätta skötsel samt använda högst otjenliga ämnen, som, i stället för att bättra, förvärra sjukdomen eller fördröja dess botande. För att förvärfva kunder och förtjena penningar få falska föregifvanden och lögnaktiga uppgifter tjena som medel. Att en sådan verksamhet icke kan vara till nytta, utom tvärtom är till skada för allmänheten, torde vara uppenbart. Man borde väl hafva berättigad anledning att hoppas, det en stigande upplysning hos allmänheten skall uttränga sådana qvacksalfvare, men tyvärr tyckes lång tid komma att förflyta, innan så blifver händelsen, ty det är icke allenast personer med ringa bildning, utan äfven personer med god uppfostran, som hylla och gynna sådana qvacksalfvare.

Den anmärkta skiljaktigheten i villkoren och sättet för icke behörigen kvalificerade personers utöfning af läkareverksamhet har alstrat tvekan om den riktning, i hvilken ny lagstiftning om läkarekonstens utöfning bör gå: om läkarekonstens idkande fortfarande skall göras till privilegium för de examinerade läkarne, eller om icke äfven icke examinerade må tillåtas att under vissa förutsättningar och under viss

kontroll befatta sig med läkareyrket, eller om möjligen tiden kan vara inne att frigöra läkareverksamheten från alla hindrande band. I saknad af tillräcklig sakkännedom vågar jag ej angifva någon bestämd mening i detta afseende. Fullt väl inser jag dock, att om den icke teoretiskt utbildades läkareverksamhet icke skall helt och hållet undertryckas, hvilket nog strider mot en ganska utbredd mening, utan till visst omfång eller i vissa fall tillstodjas, det möter stora vanskligheter att på ett tillfredsställande sätt uppdraga gränserna för en sådan verksamhet, men jag föreställer mig, att dessa svårigheter icke äro öofvervinneliga.

Man må nu hysa hvilkendera åsigten som helst, så lär det dock vara oemotsägligt, att det är af behovet påkalladt, att nuvarande bestämmelserna ändras, så att den verksamhet, som bör och skall hägnas, klart och tydligt utmärkes samt får ett kraftigt skydd, och den verksamhet åter, som enligt rådande uppfattning må tolereras, icke onödigtvis stämplas som lagbrott med ett straffhot öfver sig.

Vid behandlingen inom Första Kammaren af min vid senaste riksdagen väckta motion anmärkte en ledamot af kammaren, att utöm dem, jag särskildt fäst uppmärksamhet vid, funnes inom det medicinska området åtskilliga andra, dessa nära stående, verksamhetsyttringar, som äfven tarfvade reglering dels så, att redan gifna stadganden bragtes i närmare öfverensstämmelse med nutidens rättsuppfattning och medicinska vetenskapens utveckling, dels ock så att bestämmelser meddelades, der sådana icke funnes. Att närmare beröra dessa af talaren omnämnda och i nära samband med läkareverksamheten stående yrkesutöfningar skulle göra denna motion för vidtgående och torde ej heller vara behöfligt, ty det förefaller mig, som om detta samband skulle vara så starkt, att ett lagstiftningsarbete, rigtadt närmast mot afhjelpandet af de brister och oegentligheter, jag särskildt betonat, äfven skall framkalla ett ordnande af åtskilliga andra yrkesutöfningar inom medicinska området.

På grund häraf och då jag icke tilltror mig att antyda de hufvudgrunder, efter hvilka ordnandet af läkareverksamheten och handeln med läkemedel lämpligen bör ske, helst en ny lagstiftning i ämnet synes mig böra föregås af en allsidig och på sakkunskap byggd utredning af en mängd frågan berörande omständigheter, får jag vördsamt förnya min förra motion,

att Riksdagen ville i skrifvelse till Kongl. Maj:t
anhålla, det Kongl. Maj:t täcktes låta utarbета och för

Riksdagen framlägga förslag till nya bestämmelser angående utöfvande af läkareverksamhet och handel med läkemedel.

Jag anhåller om remiss till utskott, åt hvilket jag öfverlemnar att göra de ändringar eller inskränkningar i min framställning, hvartill förhållandena möjligen kunna föranleda.

Stockholm den 26 januari 1896.

I. von Stapelmohr.

Bilaga.

Annonser och tillkännagifvanden om läkemedel och deras verkningar, införda i allmänna tidningar.

»Elektriska helsosulan» — osvikligt medel mot snufva, influensa, podager, gikt, hufvud- och reumatisk värk.

Vårt Land n:o 275/1894.

»Kisamors smärtstillande giktspiritus» — säkraste och tillförlitligaste medel mot reumatiska åkommor (se nedan).

»Herrljunga tjärpastiller» — enda ofelbara medel mot asthma, hosta, heshet och katarr.

Höganäs Tidning n:o 138/1894.

»Mor Annas rissmörning» — botar barn för engelska sjukan, skrofler, bensvagheter, utslagssjukdomar.

Jemtlands Allehanda n:o 140/1894.

»Kloka gubbens giktlinement» — säkraste, billigaste och pålitligaste medel mot gikt, reumatism, vrickning, magkramp och ömkyla m. m.

Stockholms-Tidningen n:o 1513/1894.

»Pastorskan Hägglöfs rissmörning» — botar säkert alla arter af engelska sjukan samt skrofler, dålig mage, förtvinade lemmar, skrik och allmän svagheter.

Sundsvalls-Posten n:o 175/1894.

»Salubrin» — kraftigare än något hittills försökt medel mot tryck, skafsår, frostsador, brännskador, insektsstyng, liktornar, hudsjukdomar eller tuberkelsår.

Sundsvalls-Posten n:o 175/1894.

»Samaritkorset, elektriska» — botar reumatism, neuralgi och svåra plågor i alla delar af kroppen, nervositet, svindel, sömnlöshet, lomhördhet, andtäppa, ansigtsros, hufvudvärk, tandvärk och alla nervslappande sjukdomar.

Gotlands Allehanda n:o 168/1894.

»Galvaniska hjertat» — afsedt att bota reumatism med flera åkommor i människokroppen, särskildt reumatisk tandvärk.

Hudiksvalls Allehanda n:o 82/1894.

»Kejsarl. kongl. patenterade Voltakorset» — botar gikt, reumatism, lamhet, nervsvaghet, bleksot, asthma, hudsjukdomar, kramp, förbättrar humöret och aptiten, åstadkommer sund sömn och välbefinnande, stannar ofrivillig urinlåtning, återgifver lomhörda och döfva hörseln, lindrar och botar på några timmar hufvud- och tandvärk.

Örnsköldsviks Tidning n:o 21.

»Äkta nervolja» — borttager svår hufvudvärk samt nerv- och muskelsmärtor.

Vårt Land n:o 275 1894.

»Ledolin» — absolut säkert medel mot hudutslag, eczem och skrofler, reformar, mjell, finnar och fräknar, sår och brännskador, kikhosta, inflammation i halsen, stenstockning, heshet, dålig mage, mag-syra m. m.

Sundsvalls-Posten n:o 174.

»Amerikansk samaritbalsam» — ovärderligaste medel mot många åkommor, såsom gikt, reumatism, ryggslag och kramp m. m.

»Bleksotspulver» — osvikligt botemedel för äldre och yngre män samt qvinnor mot bleksot, blodbrist och deraf härledande allmän svaghet.

Jemtlands-Posten n:o 98.

»Fosfatpulver för barn» — bästa kända medel mot engelska sjukan, sena tänder, trög benbildning.

Stockholms Dagblad n:o 198.

»Amilongs halsdekot» — är ett utmärkt medel mot magsyra, magkatarr, halsbränna samt dålig mage i allmänhet.

»Kisamors smärtstillande universal giktspiritus» — det är det enda absoluta och specifika botemedlet mot reumatism, värk i rygg, höfter, armar och ben, hufvud- och tandvärk, sträckning och vrickning, svullnad, lamhet, styfhet, ömhet, influensa, magkramp, halsåkommor och andra kroppssmärter.

Jemtlands Allehanda n:o 140/1894.

»Åkta Säter olja» — för reumatisk värk, sensträckning, vrickning, kramp.

Jemtlands-Posten n:o 44/1894.

»Pastorskan Anna Hägglöfs universalsmörjelse» (rissmörning). — Den användes till yttre bruk för alla arter af engelska sjukan, ältan, skabb, klåda, sårnader, utslag (icke veneriska), skrofler, skrik, brytningar, oformligt hufvud, stor, hård och dålig mage, liten eller ingen matlust, kläna ögon, retligt, grinigt, envist och ojemnt lynne, blek hy och orolig sömn, mjuk och svampig kropp, knölar på hand, finger, knä och fotleder, oförmögenhet att gå, stå, krypa eller tala, krokiga ben, snedvridna fötter, höfter och ryggrad samt orkeslöshet och allmän svaghet eljest hos såväl äldre som barn.

Hudiksvalls Allehanda n:o 66/1894.